

ВЛИЯНИЕ НА МЕДИИТЕ ВЪРХУ ОБРАЗА ЗА СОБСТВЕНОТО ТЯЛО: РЕЗУЛТАТИ ОТ НАЦИОНАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД ЮНОШИ

Анна Александрова-Караманова¹

Медийното влияние е установено в множество изследвания като един от най-значимите рискови фактори за развиването на негативен образ за собственото тяло и на свързани разстройства (хранителни разстройства, мускулна дисморфия, злоупотреба с вещества като анаболни стероиди). Представени са резултати от националното представително изследване „Поведение и здраве при деца в училищна възраст“ (Василева и др., 2008), с участието на 4854 ученици на възраст 11-15 г. Анализирани са влиянието на медиите, по-конкретно ежедневно консумацията на медийно съдържание (телевизия/DVD, компютърни игри и интернет), върху самооценката на телото, общата самооценка на външния вид и чувствата и нагласите към тялото.

Ключови думи: образ за собственото тяло, влияние на медиите, юноши

Образът за собственото тяло, или телесният аспект на Аз-концепцията, има особено голяма роля за общото психично функциониране и за субективното благополучие на индивида в периода на юношеството, когато външният вид е с най-голяма тежест сред останалите измерения на Аз-образа (Steinberg & Sheffield Morris, 2001) и когато се регистрира най-висока загриженост за образа за собственото тяло (Striegel-Moore & Franko, 2002; Levine & Smolak, 2002). Влиянието на медиите е установено в множество изследвания като един от най-значимите рискови фактори за развиването на негативен образ за собственото тяло, на хранителни разстройства и на мускулна дисморфия (Levine & Smolak, 2006; Stice, 2002; Polivy & Herman, 2002; Levine & Murnen, 2009). Медийното съдържание е наситено с изо-

¹ Анна Александрова-Караманова – Научен център „Психология и здраве“
Адрес за контакти: annaalexandrova@yahoo.com

бражения на привлекателни според западните култури тела – много слабо женско тяло и сравнително слабо мъжко тяло с добре развита мускулатура (Grogan, 2008; Harrison, 2008; Polivy & Herman, 2002; Morrison, Morrison, & McCan, 2006; Pope, Phillips, & Olivardia, 2000). Идеалите за тяло са свърх-представени, поставени в позитивен контекст и биват комуникирани сред огромна аудитория (напр. Harrison, 2008; Greenberg et al., 2003). Чрез глобалното разпространение на комерсиализирано западно медийно съдържание, негативното влияние на медиите се проявява и в култури, които традиционно ценят пълното тяло, и в които преди не са съществували хранителни разстройства (Becker, 2004; Becker et al., 2002). Ангажирането с медиите, особено в юношеска възраст, е достатъчно често и интензивно, за да осигури възможност за влияние върху формирането на субективните идеали за тяло на юношите и да ги мотивира за поведенчески усилия за постигане на идеалното тяло (Levine & Murnen, 2009). Съществуването на негативни медийни ефекти върху образа за собственото тяло в резултат на излагането на медийно съдържание, отразяващо идеалите за тяло и поведенческите стратегии за постигането им, е установено в редица корелационни и експериментални изследвания (Morrison, Morrison & McCan, 2006; Levesque, 2007; Harrison, 2008; Dittmar, 2009; Levine & Murnen, 2009). Значим ефект има и общото излагане на западно медийно съдържание (телевизия, филми, списания и музика), което в международно сравнително изследване между 26 държави от 5 континента, предсказва неудовлетвореността от собственото тяло при жените и предпочитанието към слабото тяло като най-привлекателен телесен тип и при двата пола (Swami, Frederik, et al., 2010).

Образът за собственото тяло и времето, прекарвано ежедневно с медии като телевизия/DVD, компютърни игри и интернет, са проучени в рамките на международното сравнително изследване „*Поведение и здраве при деца в училищна възраст*“ (*Health Behaviour in School-aged Children – HBSC*). Изследването се провежда на всеки 4 години от 1985 г. насам в сътрудничество с Европейския офис на Световната здравна организация (СЗО), сред над 40 страни или райони от Европа, Канада и САЩ. Общата му цел е да се повиши знанието за здравните поведения, здравето и благополучието на юношите, като се акцентира върху детерминантите на здравето в контекста на начина на живот. Международният стандартен въпросник обхваща широк кръг от теми, включително здравни поведения и рискови поведения, тормоз в училище и насилие, психично здраве и субективно благополучие, взаимоотношения със семейството и връстниците, училищна среда, социална компетентност, социално-икономически статус. Целевата група на HBSC са национални представителни извадки от ученици на възраст 11, 13 и 15 години, като всяка възрастова група трябва да бъде около 1500 ученици. В България данните бяха събрани през март 2006 г. Извадката включва общо 4854 ученика, от тях 2405 момчета (49.5%) и 2449 момичета (50.5%); на 11 г. – 1586 ученици (32.7%), на 13 г. – 1580 ученици (32.6%), и на 15 г. – 1688 ученици (34.8%). Колективът публикува доклад с основните резултати в края на 2008 г. (Василева и др., 2008).